

Лекція № 9

Вироблення навичок каліграфічного письма в учнів першого класу.

Мета: розкрити різноманітні методи, прийоми й способи в навчанні каліграфії, закономірності розвитку техніки письма в молодшому й старшому віці, ознайомити з основними вимогами до методично доцільної побудови уроків письма під час навчання грамоті, навчити проводити урок письма з учнями 1 класу .

Методи: словесні, наочні, демонстраційні.

Основні поняття теми: періоди навчання письма, основні елементи письма, методика ознайомлення з буквою, структура уроку письма, списування.

План

1. Періоди навчання письма (підготовчий, основний, період удосконалення графічної навички): їх завдання й особливості.
2. Програмні вимоги до каліграфічного письма.
3. Методика навчання учнів писати нову літеру, склади та слова з нею. Методика запису речень.
4. Структура та плани – конспекти уроків письма в різні періоди навчання .
5. Списування, його види та методика проведення. Особливості самостійної роботи першокласників на уроках письма.

Література

1. Роєнко Л. Підготовка студентів до удосконалення графічних навичок письма молодших школярів / Л. Роєнко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2012. – Випуск 43. – С. 57–60.
2. Трунова В. А. Каліграфія: програма та методичні рекомендації : [навчальний посібник] / В. А. Трунова, Н. М. Боднар. – 5-е вид., доповн. випр. – Харків : ФОП Шейніна, 2011. – 84 с.
3. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А. П. Каніщенко, Г. О. Ткачук. – Тернопіль.: Богдан, 2011.–263с.
4. Цєпова І. В., М. І. Чабайовська ; за ред. В. А. Трунової. Харків : Ранок, 2017. 464 с. (Учителю початкових класів).
5. Чабайовська М. І. Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр : навчально-методичний посібник / М. І. Чабайовська. – 2-ге вид. перероб. – Тернопіль : Мальва-ОСО, 2014. – 116 с.

1. Періоди навчання письма (добукварний, букварний, післябукварний): їх завдання й особливості.

У Навчальних програмах для загальноосвітніх навчальних закладів говориться, що невід'ємною складовою є «навчання елементарного письма», тому доречно згадати періоди навчання грамоти, які охоплюють і читання, і письмо. Їх усього три. У читанні — це добукварний, букварний і післябукварний періоди. При навчанні письма їм варто дати назву: **добуквений** (підготовчий), **буквений** (основний) і **післябуквений** (період удосконалення графічної навички).

Добуквений період

Основним завданням добуквеного періоду є підготовка учня до письма. Оскільки письмо є складним психофізіологічним процесом, а рухи рук і очей тут вважаються головними, то графічну підготовку варто розпочинати з проведення ліній униз і вгору, праворуч і ліворуч, похило, малювати кола, овали, півовали, ставити риски, крапки тощо. Різні вправи, особливо письмо крапок на однаковій відстані, розвивають і перевіряють окомір дитини. Якщо розглянути **основні підготовчі вправи до письма**, що проводять учителі з першокласниками в цей період, то найефективнішими з них можна вважати такі:

- малювання;
- малювання з розфарбовуванням або зі штриховкою;
- наведення контурів;
- штрихування предметів.

Відомо, що ознайомлення учнів зі сторінкою зошита розпочинається ще в підготовчий період навчання письма. У цей час учитель має детально ознайомити дітей із графічною сіткою зошита № 1, назвами ліній, їхнім призначенням, полями.

Крім того, учні дізнаються, що всі рисунки чи записи необхідно виконувати в робочому рядку; він обмежується верхньою та нижньою рядковими лініями. Довгі лінії елементів і великі літери слід доводити до міжрядкових ліній (верхньої — надрядкової або нижньої — підрядкової). Контрольні похилі лінії, які є в зошиті, потрібні як орієнтир для відповідного нахилу написання літер (під кутом 65°). Розпочинаючи роботу на рядку, для охайного розміщення записів слід дотримуватися полів, відступивши від лівого краю сторінки на ширину вказівного пальця (приблизно 1 см).

Отже, **перше письмо** дітей має бути неквапливим, їм певною мірою треба усвідомити процес письма, бо може формуватися нерозбірливий почерк, повільний темп письма, а зошити будуть неохайними. Щоб цього не сталося, варто широко застосовувати штрихування предметів і написання елементів літер: основних — дев'ять, додаткових — чотири.

Буквений період

Навчання письма в буквений (основний) період відбувається паралельно з навчанням читання. **Уроки письма** — це спеціальні уроки, відведені для вироблення графічних навичок письма. Завданням цього періоду є формування вмінь писати вивчені літери з дотриманням правильного зображення всіх елементів; поєднання літер, зважаючи на графічні особливості кожної пари сусідніх; уміння здійснювати звуковий аналіз слова, правильно визначаючи послідовність звуків, переводити звукові

образи в графічні. Крім того, першокласники навчаються дотримуватися певного нахилу, писати літери правильної форми, висоти й ширини, розташовувати їх на рядку окремо й у словах, писати слова та речення, дотримуючись однакової відстані між ними (на ширину літери), роблячи певну відстань між словами. На уроці читання учні, виокремлюючи звук зі слова, вивчають друковану літеру, а на другому уроці навчаються писати рукописну літеру в зошитах із друкованою основою (прописах), поєднувати її з іншими в склади, записувати слова з нею.

Урок письма — це спеціально відведений час для вироблення графічних навичок. Навичка письма є синтетичною, адже складається з низки вмінь, кожне з яких на етапі початкового оволодіння письмом потребує спеціальних тренувань. Можна припустити, що навчання писати ті чи інші літери, коли за Букварем порушено принцип нарощування труднощів і звернено увагу на частотність уживання звуків у мовленні, негативно негативно позначиться на якості письма учнів. Щоб цього не відбулося, вчителів потрібно дотримуватись **окремих правил**:

- 1) перед написанням нового елемента звернути увагу на вже засвоєні, знайти подібний новому й на цій основі вивчати новий елемент чи літеру;
- 2) писати на дошці помірно, одним штрихом (не виводячи), не підправляючи, бо школярі будуть наслідувати «вчительський приклад»;
- 3) систематично контролювати позу дітей за партою, розташування зошита і рук на парті, тримання ручки. Плакат «Сиди правильно під час письма» має постійно бути у класі ;
- 4) зразки письма літер, що пише вчитель на дошці чи в зошиті, мають відповідати «Стандарту написання літер і цифр...», прийнятому МОН України. Такі самі зразки повинні міститися й у зошитах із друкованою основою.

Післябуквений період (удосконалення навички письма)

Третій період навчання писати — це вдосконалення навички письма. Він збігається з післябукварним періодом читання і продовжується в 2–4-х класах. У цей період учні, під керівництвом учителя, вдосконалюють навичку письма літер за генетичним методом. Звертається увага на складне написання та поєднання літер між собою; школярі формують власний почерк, виробляють практичні навички зразкового письма в зошиті й на класній дошці, засвоюють прийоми правильного написання літер, поєднання їх у словах, уміння писати слова та речення. Удосконалення навички письма, яке розпочинається з післябуквеного періоду та триває в наступних класах, передбачає подальше формування графічної навички й потребує тривалого часу.

2. Програмні вимоги до каліграфічного письма.

Розкриваючи питання, особливу увагу слід звернути на програмні вимоги до каліграфічного письма в 1-2-3-4 класах. Так, перевіряючи письмові роботи першокласників учитель оцінює лише сформованість графічних умінь і навичок та дотримання каліграфічних вимог. Швидкість письма учнів обов'язковому контролю не підлягає, але має дорівнювати орієнтовно 10-15 знаків за хвилину.

У 2-4-му класах під час оцінювання письмових робіт учителю слід ураховувати: форму літер (відповідність прийнятому зразку); розмір літер, пропорційність складових елементів; нахил (орієнтовно 65°); поєднання літер (відповідність прийнятим типам поєднань - верхньому, середньому або нижньому); культуру оформлення роботи (охайність, лінійність, відстань між словами, дописування рядка, дотримання лівого поля, абзацу), а також швидкість письма, яка має відповідати встановленій нормі для конкретного класу .

На цьому ж занятті доцільно звернути увагу на правильне ведення учнями зошитів: підпис зошитів, дотримання орфографічного режиму, перевірка й оцінювання учнівських робіт тощо. Необхідно вказати характерні помилки при написанні дітьми літер, на **прийоми їх виправлення:**

- учитель може взяти руку дитини у свою і, стримуючи її при письмі, пояснювати написання літери. У такому разі вчитель координує рухи руки дитини, що сприятиме розвитку зорової та рухомоторної пам'яті;
- при виправленні учнівських графічних помилок можна запроваджувати прийом наведення червоним чорнилом правильної структури літери по неправильному написанню будь-якої з них, але не можна обводити по написаному кілька разів;
- доцільніше помилки виправляти шляхом закреслення і надписування зверху. Зразок написання варто показати на полі. Ні в якому разі не можна брати помилку в дужки, оскільки дужки - це граматичний знак;
- на кожному уроці варто відводити кілька хвилин для роботи над індивідуальними графічними помилками. Виконувати такі завдання діти зможуть тільки після того, як отримають зошити та розглянуть виправлення, зроблені вчителем;
- літери, над якими необхідно буде працювати учням на уроці чи вдома, учителю радимо прописувати чи під класною (домашньою) роботою, чи на полі.

3.Методика навчання учнів писати нову літеру, склади та слова з нею. Методика запису речень.

Навичка письма є синтетичною. Вона складається з цілого ряду вмінь, кожне з яких на етапі початкового оволодіння вимагає спеціальних вправлянь. До них належать **вміння:**

- писати вивчені букви з дотриманням правильного зображення всіх їх елементів;
- з'єднувати букви між собою, враховуючи графічні особливості кожної пари сусідніх літер;
- виконувати звуковий аналіз слова, правильно встановлюючи послідовність у ньому звуків;
- переводити звукові образи в графічні.

Звертаємо увагу на те, що літери та їхнє написання першокласники вивчають з урахуванням ступеня частотності та наростання труднощів.

Враховуючи складність для шестирічних дітей такого комплексу дій, виконуваних майже одночасно, слід окремі з них, наприклад, звуко-буквений аналіз слова, запроваджувати як вправи підготовчого характеру із застосуванням розрізної азбуки, що є для дитини також однією з форм письма – графічного зображення складу, слова.

Під час навчання дітей писати має дотримуватись **правил методики навчання письма**:

- 1) перед вивченням рукописної літери варто провести **підготовчі вправи**, які сприятимуть правильному веденню основного штриха, повторенню поєднань і підготують руку до письма. Наприклад, щоб навчити писати літери Лл, треба повторити написання переднього плавного елемента, прямої похилої із заокругленням унизу та довгої похилої із заокругленням унизу — для великої літери;
- 2) перед написанням зразка нової літери дітям обов'язково треба показати демонстраційну картку, розглянути її, розібрати основні елементи літери, звернувши увагу на додаткові;
- 3) пишучи на дошці зразок, рекомендуємо поелементно коментувати його написання. Наприклад, письмо малої літери л: пишемо передній плавний елемент і, не відриваючи ручку, малу пряму похилу із заокругленням унизу;
- 4) вчителю слід самому підготуватися до письма на класній дошці, особливо перед написанням складних за формою літер;
- 5) письмові вправи доцільно чергувати на уроці з усними чи вправами для відпочинку;
- 6) не варто перевантажувати школярів під час письма. Так, у підготовчий період вони мають писати до 5 рядків, в основний — на першому етапі — до 6, далі — до 8 і потім — до 10 рядків. У період удосконалення учні мають писати до 12 рядків за урок.

Навчаючи дітей писати в **першому класі**, варто звернути увагу на прийоми навчання письма нової літери, бо дуже багато причин, котрі призводять до написання неправильної конфігурації форми літер, розташування їх у рядку, спотворення нахилу, який має різний кут тощо.

Алгоритм вивчення нової рукописної букви

Ознайомлення першокласників із новою рукописною буквою на уроці навчання грамоти доцільно проводити в такій послідовності:

1. Аналіз демонстраційного зразка друкованої і рукописної літер, їх порівняння.
2. Встановлення схожості структури літери з предметами навколишньої дійсності.
3. Встановлення подібності між вивченими літерами і новою.
4. Визначення поелементної будови літери (із застосуванням демонстраційної картки або написанням учителем на дошці).
5. Пояснення написання літери вчителем на дошці.
6. Письмо літери учнями в повітрі (коментоване і під рахунок).

7. Письмо «сухим пером», викладання літери із мотузочки та інші прийоми.
8. Обведення учнями пунктирних зразків літери у зошиті.
9. Письмо учнями 3-4 літер самостійно.
10. Перевірка написаного вчителем, аналіз основних помилок.
11. Дописування учнями рядка літери самостійно.
12. Перевірка написаного вчителем або самоаналіз, самооцінка учнями.

Методика запису складів:

- ~ повторити склад хором та індивідуально;
- ~ визначити звуки складу та букви, якими він записується;
- ~ з'ясувати тип поєднання між літерами складу (верхнє, середнє чи нижнє; відривнє чи безвідривнє);
- ~ записати склад (при написанні діти вимовляють його мовчки);
- ~ прочитати запис з метою перевірки.

Методика запису слів:

- ~ назвати або прочитати слово;
- ~ поділити його на склади, назвати перший, другий ... останній склад;
- ~ визначити типи поєднання літер у межах кожного складу та складів у межах слова;
- ~ записати слово, за необхідністю прокоментувати його;
- ~ звірити написане в зошиті з дошкою або Букварем

Методика запису речень:

- ~ повторити речення або прочитати з друкованого чи рукописного тексту;
- ~ розібрати речення, визначивши в ньому кількість слів. Назвати перше, друге, третє ... останнє слово;
- ~ з'ясувати, як пишемо перше слово в реченні, які ще слова пишемо з великої літери; розібрати основні орфограми; уточнити, який розділовий знак ставимо в кінці речення, які ще розділові знаки є в реченні;
- ~ списати речення або записати його під диктування вчителя. При цьому вчитель читає слова речення за правилами орфоєпії, а учні записують орфографічно правильно. При потребі перевірити записане.

4. Структура та плани-конспекти уроків письма в різні періоди навчання

Структура уроку письма в підготовчий (добукварний) період

1. Організація класу (до 5 хв.).

Повторення правил сидіння за партою, розташування зошита на парті, тримання ручки в руці, як заходити-виходити із класу, піднімати руку для відповіді тощо.

2. **Розповідь учителя за малюнком**, опис предмета або предметного малюнка... (до 5 хв.).
3. **Бесіда, складання речень за малюнком**, поділ їх на слова, складання слів і речень тощо (до 8-10 хв.).
4. **Штрихування малюнків чи письмо елементів літер** (до 10 хв.).
  - повторення гігієнічних правил письма;
  - пояснення і показ штрихування;
  - самостійна робота першокласників.
5. **Складання і розгадування загадок**, розвиток фонематичного слуху тощо (3-6 хв.).
6. **Продовження штрихування** (4-6 хв.).
7. **Підсумок уроку** (до 3 хв.).

Структура уроку письма в основний (букварний) період

1. **Зв'язок уроку письма з уроком читання**. Першокласники пригадують, який звук і літеру вони вчили на уроці читання. Можна розглянути малюнок, підписати його, поділити слово на склади, визначити звуковий склад, попрацювати з друкованими літерами тощо. На цьому етапі варто попрацювати над розвитком фонематичного слуху, ознайомити учнів з темою та завданнями уроку.
2. **Повторення гігієнічних вимог до письма**.
3. **Знайомство з рукописною літерою**.

Доцільно порівняти рукописну літеру з друкованою, з предметами навколишньої дійсності, розібрати її елементи. Можна вивчити віршик до літери .
4. **Пояснення вчителем написання літери**.

Перед написанням літер у зошиті варто застосувати різні (можливі) прийоми навчання письма (письмо під рахунок, за зразком, мокрим пензлем, по контуру, у повітрі, сухим пером, прийом калькування).
5. **Написання літер поодиночі та в чергуванні** з уже вивченими (1-3 рядки).
6. **Написання складів і буквосполучень** (1-2 рядки) після показу вчителем на дошці, списування з рукописного тексту, запис під диктовку після аналізу.
7. **Написання слів** (1-2 рядки). Списування з рукописного та друкованого текстів.
8. **Складання та запис речень**.
9. **Підсумок уроку**. Оцінювання роботи учнів.

Структура уроку письма в період удосконалення (післябукварний)

1. **Зв'язок уроку читання з уроком письма**. Учні пригадують, про що читали, розповідають віршики... Перевіряють, як працювали на попередніх уроках письма чи вдома.
2. **Повторення написаних малих і великих літер** за генетичним методом: аналіз помилкового написання літер і самостійна робота над помилками.

3. Написання складів і слів після їх аналізу.

4. Робота з розвитку мовлення. Запис окремих слів, словосполучень, речень тощо.

5. Списування просте або із завданням з друкованого шрифту. Письмо під диктування.

6. Підсумок уроку.

Необхідно звернути увагу на те, що в структурі уроків подано лише основні структурні етапи, які вчитель може творчо використати при підготовці до своїх уроків.

План-конспект уроку письма в підготовчий період

Тема. Письмо прямої лінії із заокругленням унизу

Мета. Повторити правила посадки, положення зошита, руки, ручки при письмі.

Навчити писати похилу лінію з заокругленням унизу. Виховувати увагу й наполегливість.

Наочність: демонстраційна картка з елементом, з розліновкою зошита, сюжетний малюнок «Діти ідуть до школи».

Хід уроку

1. Організація класу на роботу: роздати ручки, комплект яких має зберігатися в класі і не видаватися додому; роздати зошити; перевірити чистоту рук і робочого місця.

2. Повторення правил посадки, положення рук, ручки, зошита.

- Як треба сидіти під час письма?

- Як має лежати зошит?

- Покажіть, як треба тримати ручку? (перевірити)

3. Закріплення написання похилої лінії.

- Як називаються лінії в зошиті?

- Куди має бути направлена контрольна похила лінія зошита?

- Як треба писати пряму лінію в зошиті, покажіть (на середину грудей).

- Чи можна під час письма тиснути на ручку? Чому?

- Де треба розпочинати і де закінчувати письмо в зошиті? (розпочинати, відступивши на відстань ширини пальчика від лівого боку, закінчувати - біля червоної лінії - поля).

- **Звідки будемо починати писати похилу лінію? Де закінчувати?**

1) Написання в зошиті похилої лінії (піврядка).

2) Написання похилих ліній парами (на тому ж рядку).

3) Самостійне написання похилих ліній парами (під рахунок) - 1 рядок

Треба слідкувати за положенням ручки і правильною посадкою під час письма.

4. Робота за малюнком.

- Куди йдуть діти ? Чого? Чому вони будуть учитися?...

Бесіда за малюнком, називання предметів, складання речень; визначення слів у реченні, поділ слів на склади, називання звуків слова тощо.

5. Письмо похилої лінії із заокругленням унизу.

- Ми вже трохи навчилися писати похилу лінію. Вона нам буде необхідна, коли будемо писати літери. А ще більше нам потрібна буде похила з заокругленням унизу (показ демонстраційної картки).

1) *Розкриття теми і мети уроку.*

2) *Розгляд елемента на картці, визначення розташування його на рядку.*

3) *Показ учителем написання елемента на дошці, письмо в повітрі, письмо учнями по написаному олівцем у зошиті (3 шт.), самостійне письмо (учитель ходить по класу, побачивши помилки в учнів, знову показує накреслення елемента на дошці) - 1 рядок.*

4) *Написання похилої із заокругленням унизу по 2 і 3 шт. - 1 рядок.*

6. Розгадування загадок про ручку, парту, школу і т. ін., розвиток фонематичного слуху.

Наприклад: Білий гусьок, жовтий носок, (по кольору ручок)

По білому полю гуляє, чорні сліди залишає.

- Що то за біле поле? А чорні сліди? Хто їх залишає? Чому? А звідки у ручки жовтий носок?

- Слово **ручка**. Який перший звук? Який останній? Назвіть їх. Де чуєте звук [к] - першим, останнім чи в середині слова?

7. Письмо в зошиті - три похилі лінії в чергуванні з прямою - 1 рядок (піврядка під рахунок).

8. Підсумок уроку.

- Який елемент літер сьогодні писали?

- Напишіть на дошці - 2-3 учні. Хто правильно написав?

- А який ще елемент літер ви вмієте писати? (похилу лінію).

- А навіщо нам треба це вчити? А чи можемо ми обійтися без літер та їх елементів?

- **Чому спочатку вчимося писати елементи, а не одразу літери?**

План-конспект уроку письма в основний період

Тема. Письмо літер х, Х, складів, слів з ними і речень.

Мета. Навчити писати малу і велику літери х Х. Закріпити вміння писати з рукописного тексту. Розвивати розуміння симетрії.

Повторити правила заходу і виходу із класу.

Наочність: друквані й рукописні літери х Х, набірне полотно, Букварі.

Хід уроку

1. Організація класу на роботу. Повторити правила заходу і виходу із класу, уміння сидіти під час письма.

2. Складання слів із розрізної азбуки, запис цих слів у зошит: *синій, зерно, польовий, чорний, тава, голуб, Семенко, листок* - 2 рядки.

- Назвіть серед цих слів слова, які відповідають на питання *який?*

- Як ви написали слово *Семенко*? Чому?

- Коли про когось говорять, що він «тава»? А як виправитись?

3. Знайомство з новими літерами.

- Які літери вчили на уроці читання? Чим вони цікаві? Який звук вони позначають? Із яких елементів складаються?

- Повторення написання півовалів - 1 рядок.

4. Написання нових літер.

1) *Письмо малої літери:* мокрим пензлем на дошці, сухим пером і самостійно в зошиті - 1 рядок.

2) *Написання складів і буквосполучень* - відпрацювання верхнього, нижнього і середнього поєднань: **хи, хр, хо, ха, хл, хм; их, ух, ох, вх** - 1 рядок.

3) *Письмо слів:* - Знайдіть на сторінці Букваря слова, де зустрічаються буквосполучення **ху, хл** (*хустка, хліб*), щоб літера **х** була в середині слова (*вхід*), на початку і в кінці (*ховрах*). Хто такий *ховрах*? - 1 рядок.

По одному слову вчитель записує на дошці, а учні списують з друкованого тексту.

4) *Письмо великої літери* - 1 рядок.

5) *Письмо цих літеру парі -Хх* - 1 рядок.

6) *Написання речення.* Читання слів на с. 95 Букваря: Захар, Захарко; Христина, Христинка; Михайло, Михайлик.

- Коли вживають слова: Захарко, Христинка, Михайлик? (Коли називають дітей люб'язно ...)

- **А як діти на уроці слухають? (тихо)**

- Запишемо таке речення на дошці: **Захарко, Христинка, Михайлик тихо слухали.**

Аналіз речення: скільки слів? Як пишуться слова в реченні? Які орфограми? Як напишемо початок? Який розділовий знак поставимо в кінці речення і т.ін.

- **Спишіть це речення в зошит.**

5. Підсумок уроку.

План-конспект уроку в період удосконалення письма (післябукварний період)

Тема. Письмо літер українського алфавіту.

Мета. Закріплення письма рукописних літер. Звернути увагу на тяжкі написання і поєднання між ними. Виробляти вміння знаходити звуки і літери в словах і складати слова з ними. Вчити користуватися алфавітом. Розвивати увагу, виховувати старанність.

Наочність: друкований і рукописний алфавіти, предметні малюнки, індивідуальні картки, Буквар.

Хід уроку

1. Підготовка до роботи. Учитель перевіряє готовність дітей до уроку, роздає рукописні алфавіти та індивідуальні картки.

2. Зв'язок уроку читання з уроком письма.

- Яку нову літеру вчили на уроці читання? (Не вчили). - Чому, як вважаєте? (Усі літери вивчені).

- І от усі літери стали в певний ряд (показує друкований алфавіт). - Давайте їх прочитаємо по порядку.

- Діти, це ми прочитали алфавіт. *Алфавіт* - це розташування літер у прийнятому людством порядку. Повторимо це слово.

- А де це слово можна прочитати в нашому класі? (над літерами). Тепер переверніть велику картку, яка лежить у вас на парті. Прочитайте верхнє слово (*алфавіт*).

- **Що таке алфавіт? Для чого його використовують?**

3. Запис літер алфавіту в зошиті - 5 рядків (пишемо заголовок, а потім лише малі літери).

4. Розвиток фонематичного слуху і складання слів.

- **Кожна літера алфавіту позначає певний звук.**

Показуємо літери, а діти називають звук, який ця буква позначає. Складають усно слова.

Діти називають звуки слів, складають звукові схеми.

- **Хто може сказати, для чого потрібен алфавіт?**

- Відкрийте Буквар (с.123). Подивіться на рядок літер. Це алфавіт? А чому ні? (немає ще однієї літери)

- На с.127 Букваря: Тут смужка заповнена? Це алфавіт? Чому ні? А на дошці алфавіт? Його треба вивчити, бо ...

5. Написання буквосполучень і складів, записаних на дошці. Учитель звертає увагу на поєднання: **бу, Бі, яб, Єв, вчи, зро, джм, фар** - 1 рядок.

6. Підписування предметних малюнків і запис речення в зошит (назви овочів поставити за алфавітом): Буряк, капуста, картопля, морква, перець - це овочі. (1 рядок)

С.134: - Яка пора року зображена на малюнку? Які пори року ви ще знаєте? Запис речення:

Весна, зима, літо, осінь - це пори року. (1 рядок)

7. Списування з друкованого тексту (три варіанти - відповідно до психофізіологічних особливостей дітей).

- Хто зображений на портреті? Чим він займався? Про що писав? До чого закликав?

1 варіант - (сильн.) - **Тарас Григорович Шевченко ще малим хлопчиком почав...**(II абз. 2,3,4 рядок до крапки)

2 варіант - (середн.) **Тарас Григорович Шевченко закликав ...**(і далі останнє речення до кінця)

3 варіант - (слабк.) - **Тарас Григорович Шевченко оспівував рідну Україну.**

8. Підсумок уроку.

5.Списування, його види та методика проведення. Особливості самостійної роботи першокласників на уроках письма.

Висвітлюючи питання плану, слід розглянути списування як один з видів письмових вправ, який найчастіше застосовують у першому класі; їх види, **мету та завдання.**

1) *Просте списування*, дозволяє закріпити конфігурацію букв та типи їх поєднання, порівняти рукописний зразок з написаним у зошиті (списування з рукописного тексту); удосконалювати вміння перекодовувати друковані літери в рукописні, поєднуючи їх між собою (списування з друкованого шрифту);

2) *Списування із завданням* передбачає виконання будь-якого завдання орфографічного характеру на матеріалі списаного тексту: списати і підкреслити велику літеру; списати і поставити наголос; списати і підкреслити наголошений склад

3) *Творче списування* вимагає значних розумових зусиль учнів під час його виконання, оскільки дитині треба не тільки списати текст, а й подумати, як це зробити:

~ спишіть та вставте пропущені літери, щоб утворилося слово, підкресліть їх;

~ допишіть речення, закінчуючи його своїми словами;

~ поставте слова в потрібному порядку, щоб утворити речення, запишіть його тощо.

Такі види списування розвивають увагу дітей, мислення і мовлення, урізноманітнюють роботу на уроці та покращують грамотність.

Звертаємо увагу студентів на фізіологічні, психологічні, педагогічні й методичні особливості самостійної роботи учнів на уроках письма; на види самостійної роботи та завдання для неї, на виділення часу для таких завдань.

При висвітленні другого питання слід звернути увагу майбутніх учителів на розкриття **правил, необхідних для виконання дітьми роботи в домашніх умовах:**

- перед виконанням письмової роботи необхідно чисто вимити руки і висушити їх;
- виконувати домашні завдання необхідно тільки вдень, при цьому світло на зошит має падати з лівого боку;
- сидіти треба правильно, так, як учили в класі;
- зошит має лежати похило;
- завдання необхідно виконувати уважно, не поспішаючи;
- перед написанням письмової роботи не рекомендовано грати в рухливі ігри, оскільки від перенапруженого дихання рука не зможе плавно писати і, як результат, робота буде виконана неохайно.

Класна робота ніколи не повинна переноситися на домашню. Крім того, у першому класі домашнє завдання вчитель дітям не дає, але для формування графічної навички учні можуть виконувати вдома письмові вправи, обсяг яких не має перевищувати 1/3 класної роботи.